

TV 25: Naučná stezka a přírodní památka Zelendárky

12 km

Doprava

- vlak ČD Písek hl. n. – Protivín zastávka ČD
- autem do Krče

Popis cesty:

Část cesty je značená žlutou značkou, naučná stezka Zelendárky je značena zeleně. Jedná se o okružní cestu, na kterou můžeme vstoupit kdekoliv. Popsána je od Protivína zastávky. Po vystoupení z vlaku na stanici Protivín zastávka přejdeme přejezd tratě doprava. Jsme na **žluté značce**. Asi po 50 m je odbočka silnice směr Krč. Půjdeme dále po žluté směrem Krč. Od Božích muk půjdeme dále po silnici (nikoliv po žluté) až do Krče. Na návsi pod kostelem odbočíme doleva. Téměř na konci vsi se setkáme se **zelenou značkou** a stanovištěm naučné stezky. Půjdeme vpravo do osady Podkrčí. Při cestě se setkáme s dalšími stanovišti naučné stezky. Přejdeme potůček a nalevo budeme mít bývalý mlýn a rybník Mlýnský se stanovištěm přírodní památky. Nebudeme pokračovat dále po zelené vpravo, ale půjdeme dále podél rybníka, až dojdeme na hráz Nového rybníka, kde se setkáme se **žlutou značkou**. Na ní odbočíme doprava na hráz. Půjdeme stále po žluté značce, až dojdeme k malému rybníku na pravé straně. Na hrázi rybníka je kříž, vedle hráze je nově postavená chata. Zde se setkáme se zelenou značkou naučné stezky. Doporučujeme pokračovat dále po žluté. Půjdeme kolem potůčka se jménem Divišovka. U potůčku jsou sejpy po rýžování zlata. Dojdeme na kraj lesa, kde před námi bude několik chalup osady Pařezí. Z místa, kde žlutá značka odbočuje do lesa, se vrátíme zpět, a kolem nové chaty na levé straně půjdeme stále po zelené značce asi ve vzdálenosti 30 m od potůčku Divišovka nepřekrásným lesem. Dojdeme na louky před Novou Vsi. Vedle cesty jsou stromy starých třešní a máme pěkné výhledy na Písecké hory s Vysokým Kamýkem (626 m) po pravé straně. Z polní cesty přejdeme na asfaltku. Z rozcestí si zajdeme přímo 100 m a budeme mít výhled do Nové Vsi, na Nuzovský vrch a na Písecké hory s vrchem Mehelník (632 m). Vrátíme se zpět na rozcestí a půjdeme dál po asfaltové silničce se zelenou značkou pod vrchem Rabín (503 m). Půjdeme po bývalé „zemské cestě“. Když se budeme stáčet směrem jižním (po pravé straně budeme opuštět les) budeme mít po pravé straně mezník schwarzenberského panství. Dojdeme k malému rybníčku na pravé straně se jménem Rabiňka a na levé straně k Schwarzenberskému rybníku. Je zde i stanoviště naučné stezky. Na pravé straně budeme mít velký rybník se jménem Rabín. Na severozápadní straně rybníka je usedlost se jménem Landíkova Hadovna. Po hrázi rybníka dojdeme k výpusti a k zajímavému mostu. Za mostem odbočíme doprava stále po zelené značce. Doleva odbočuje cesta do Krče. Přejdeme osadu Bečelov a na pravé straně budeme mít stále rybník Rabín a nad ním vrch stejného jména. Nebudeme odbočovat na žlutou značku do lesa. Půjdeme dále po silnici se zelenou značkou a v lese skorem, na nejvyšším místě je po levé straně v zanedbaném stavu bývalý židovský hřbitov. Z obce dojdeme na okraj Protivína po pravé straně s výšinou Čačárky (403 m). Po silnici stále rovně k trati a do města. Pak na okraji města zatočíme u značky přejezdu tratě doleva k zastávce ČD.

Popis míst

Naučná stezka „Zelendárky“ se nachází severovýchodně od Protivína. Stejně jako naučná stezka se jmenuje i chráněné území – přírodní památka. Pojmenování obou je podle osady Zelendárky, která leží na naučné stezce. Jméno dostala podle Alberta Zelendara z Prošovic, který byl úředníkem na Protivínském panství. Další z tohoto rodu, Jiří, jako protivínský hejtman se zasloužil o vybudování většiny rybníků v blízkém okolí Protivína. Na naučné stezce jsou jednotlivá stanoviště s tabulemi a s příslušným textem. Naučnou stezku navrhl a opatřil popisem pan Dr. Karel Pecl z píseckého muzea. Popis stanoviště jsem shrnul a sestavil podle abecedy vycházející z toho, že jako na okružní cestu můžete vstoupit kdekoliv.

TURISTICKÝ VÝLET TV 25

Přírodní památka Zelendárky – severovýchodně od Protivína o rozloze 30,6 ha vyhlášena roku 1985. Chráněné území tvoří ukázkou harmonické krajiny: 10 rybníků, zamokřené louky i okolní lidové architektury. Rybníky mají hezká starodávná jména jako Skopec, Čejka, Zukáček, Uhcánek, Kolářů, Mlýnský apod. K památce patří i povodí potoka Divišovka. Z rostlin je zde chráněn jeden zástupce orchideí – prstnatec májový a jeden zástupce ostřic – tuřice blešní. Zvlášť chráněným druhem je všivec mokřadní. Ze živočichů je to skokan zelený, kuňka obecná, rosnička zelená a užovka obojková. Z chráněných ptáků hnízdí jen v několika párech kachna kopřivka obecná, na loukách křepelka polní a u břehových porostů hnízdí ůuhýk obecný.

Divišovka – potůček, který teče od Nové Vsi jižním směrem do rybníka Mlýnského. Podél potoka se táhne na 2 km dlouhé pásmo sejpů. Sejpy jsou hromady, skládky vyrýžovaného písku a štěrků. Místa se hromadám říká i hrůbata. V blízkosti sejpů se často nachází ještě jámy, šachtičky, ve kterých se zlatonosný písek pro rýžování kopal. Při rýžování se zpravidla postupovalo od dolního toku k pramenu. Tak se potom nacházely i zlatonosné žíly. Při dolním toku Divišovky v lese Souhradovka jsou velké sejpy na rýžovišti až 100 m širokém. Mezi sejpy jsou patrné strouhy. Vyrýžované zlato se z těchto rýžovišť odevzdávalo na hrad Zvíkov, v době panství Švamberků.

Krč a Zábore – jižně od Krče je ves Zábore. Z obou vsí jezdili dvakrát do roka sedláci do Rakouska. Každý sedlák míval jeden pár koní a jeden pár volů. Pohůnka s voly posílal na robotu, sám s koňmi obdělával vlastní pole a také formanil. Po jarním setí jezdili do Mauthausenu pro sůl a na podzim do Štýrska pro železo. Jezdili hromadně, někdy až 10 povozů najednou. Cesta do Mauthausenu trvala obvykle 14 dnů. S sebou brali pro koně oves, seno kupovali v zájezdních hostincích. Sůl přiváželi ve špalcích nebo krušcích /shlucích krystalů/ na vozech s plachtami. Sůl ukládali do slámy, aby se krušce soli neotloukly a celý náklad překrývali slámou, aby sůl nezvlhla. Sůl se vozila do skladu v Písku a odtud pak do dalších měst, hlavně do Prahy. Formani dostali za jízdu zaplacení a k tomu ještě špalek soli. Do Štýrska se jezdilo na celý měsíc a mimo železo se vozily štajerské kopy. Mimo zaplacení dostávali sedláci železo na okutí a opravu vozů.

Podkrč – osada Podkrč je 1 km severozápadně a leží na poznávací stezce. V Podkrči stojí mlýn a je tam Mlýnský rybník. Do zelendárské rybníční soustavy přitéká Krčský nebo také zvaný Záborský potok. Přes potok je dnes můstek, dříve se jezdilo do mlýna přes brod. V rozvodněném potoce se utopila dvě děvčata, když jela s hospodářem Chalupským ze Zábore do mlýna pomáhat při mletí. Památkou na tuto událost je snad velký kámen s křížkem při cestě z Krče do Podkrči. Voda potoka byla svedena jednak do rybníka Zukáček a také do náhonu na pohon pily.

Nejstarší zmínka o mlýně pochází z roku 1607. Mlýn v následujících letech změnil na 14 majitelů. Jeho cena vzrůstala s každým prodejem. Zatímco r. 1759 byl prodán za symbolickou cenu 100zlatých, v roce 1860 byl koupen již za 5800 zlatých.

Součástí mlýna bývala i pila, která byla přistavěna v roce 1794. Po roce 1860 již žádné zápisy o pile nejsou, ale podle žijících pamětníků se mělo na pile ještě řezat do roku 1931 nebo 1932. V roce 1939 nebo 1940 pila vyhořela. Dnes po pile zbyly rozvaliny pod pravou stranou hráze rybníka Zukáček.

Rabiň – v roce 1479 povolila královská kancelář postavit na tomto místě rybník tehdejšímu majiteli panství Protivín panu Chvalovi z Pohnání. Ve kterém roce byl rybník dostaven, se neví. Z roku 1489 je listina zmiňující se o rybníku v souvislosti s odpuštěním roboty obyvatelům Krče za to, že voda z rybníka zaplavila jejich pozemky. Rybník o velikosti 53 jiter = 30,5 ha byl využíván 300 let. V roce 1787 byl zrušen, protože jeho hráz propouštěla vodu. Navíc v té době přestal být chov ryb výnosný, neboť cena obilí neúměrně stoupala a tak se rybníky ve velkém měnily v pole. K jeho obnovení došlo v roce 1987. Současný rybník je o 15 ha větší (45 ha) a produkuje každý rok 50–60 tun ryb. Z naší cesty od osady Bečelov je přes rybník Rabiň usedlost „U Andresa“. Zde došlo roku 1401 k přepadení a oloupení kupců. Vypovídá o tom „popravčí kniha rožmberská“. Kupcům bylo uloupeno 8 hřiven grošů litého stříbra, kopa grošů, 5 zlatých a mnoho pateřů akštejnových (jantarových růženců), 3 koně, 4 samostřily a dvěma kněžím, kteří jeli s kupci koně, 10 grošů a kudlu. Vůdce lupičů chtěl

TURISTICKÝ VÝLET TV 25

odčinit tuto loupež darem děkanovi. Pána Boha však tak nepodplatil, byl polapen a potrestán.

Švarcenberský rybník – jeden z posledních postavených rybníků mezi osadami Jalovčí a Bečelov, ve směru naší cesty. Pro malý výnos z polí podává hejtman panství Václav Antonín Záhorka Švarzenbergům, majitelům protivínského panství, návrh na založení rybníka. Rybník byl stavěn robotní prací. Hejtman Záhorka byl člověk bez citu a tvrdý. Nerespektoval práva sedláků, a proto se dostal v roce 1717 do sporu se sedláky, kteří vlastnili půdu na místě založení rybníka. Sedláci spor vyhráli a dostalo se jim náhrady za zatopenou půdu. Podle lidové pověsti zlého hejtmana si měl odnést čert, který jej dodnes noc co noc honí po hrázi rybníka. Čert nikdy hejtmana nechytí, a hejtman zase nikdy nedojde klidu.

Je třeba poznamenat, že rybník označený jako Starý na mapě, je rybník Švarcenberský, a rybník na mapě označený jako Švarcenberský má být správně označen jako rybník Rabín, pojmenován tak podle vrchu nad rybníkem.

Zelendárky – Jalovčí – mezi oběma osadami na poznávací stezce se zelenou značkou po pravé straně asi 100 m od asfaltové silničky na mezi hraniční švarcenberský mezník. Podobný mezník je u cesty z Podkrčí do osady Pařezí. Kolem roku 1700 se měnily hranice švarcenberského panství nákupy a prodeji a bylo nutné je pro přehled o vlastnictví půdy v krajině označit. Při osazování nových mezníků probíhal starý a praktický zvyk. Na důležitých místech hranic dostávali mladí chlapci důkladný výprask (tzv. na pamětnou) a k tomu drobnou finanční odměnu. Toto místo se jím s rozporuplným zážitkem vtisklo pevně do paměti. Tím si lidé po celou generaci pamatovali umístění mezníků a tím i průběh hranic. Na čelní straně mezníku je nejstarší rodový znak Schwarzenbergů ze 13. století s osmi svislými střídavě stříbrnými a modrými pruhy. Nad erbem je knížecí korunka a kolem něho řetěz s řádem zlatého rouna. V 18. století byl erb bohatší, ale pro kamenické zpracování byl použit původní jednodušší erb. Přesto byla ještě ustanovena hraniční komise, která dohlížela, aby se mezníky neposunovaly.